ελευθερη κυθρεα

ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΣΩΜ. ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΥΘΡΕΑ

Ἡ Πρόεδρος τοῦ σωματείου «Μέριμνα Ποντίων Κυριῶν» Ἄννα Θεοφυλάκτου παραλαμβάνει (στὶς 17.11.78) ἀπὸ τὸν ὑπουργὸ Προεδρίας κ. Γεώργιο Ἰωαννίδη γιὰ λογαριασμὸ τοῦ σωματείου τῶν ἀδελφῶν Ποντίων τὸ τιμητικὸ δίπλωμα τοῦ σωματείου «Ἐλεύθερη Κυθρέα» κατὰ τὴ διάρκεια συγκινητικῆς τελετῆς στὰ γραφεῖα τοῦ σωματείου μας. Στὴν ἴδια τελετὴ τὸ σωματεῖο μας τίμησε ἐπίσης τὴ λαμπρὴ φίλη τῆς Κύπρου καὶ πρόεδρο τοῦ σωματείου «Σύνδεσμος Φιλίας Ἑλλάς — Κύπρος» κ. Χρυσάνθη Ζιτσαία, καθὼς καὶ τὸ «Σύνδεσμο Φιλίας Ἑλλάς — Κύπρος» γιὰ τὴν ὁλόπλευρη προσφορά του στὸν ἀγώνα τοῦ λαοῦ μας.

ΣΕΠΤΕΒΡΗΣ — ΔΕΚΕΒΡΗΣ 1978

ΧΡΟΝΙΑ 1η ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 3

ελευθερη κυθρεα

ΤΕΤΡΑΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ ΕΛΕΥΘ. ΚΥΘΡΕΑ

Ἐτήσια Συνδρομή: 1.000 μίλς. Τιμὴ τεύχους: 0.300 μίλς

ΣΕΠΤΕΒΡΗΣ — ΔΕΚΕΒΡΗΣ 1978

ΧΡΟΝΙΑ 1η — ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΕΥΧΟΥΣ 3

Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ

ΠΕΤΡΟΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ — ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΠΕΤΣΑΣ — ΚΛΕΙΤΟΣ ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ
ΚΩΣΤΑΣ ΚΕΛΕΠΕΣΙΗΣ — ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΛΙΟΣ — ΣΑΒΒΑΣ ΠΑΥΛΟΥ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΠΑΒΑΡΝΑΒΑΣ

Διευθυντὴς: ΠΕΤΡΟΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ

Διαφημίσεις:

Ἐξωτερικὴ σελίδα ἐξωφύλλου £14, ἐσωτερικὴ σελίδα ἐξωφύλλου £12, ἐσωτερικές σελ. £10

Χειρόγραφα καὶ φωτογραφίες δημοσιευόμενα ἢ ὄχι δὲν ἐπιστρέφονται καὶ κρατοῦντα σὲ εἰδικὸ ἀρχεῖο τοῦ περιοδικοῦ.

Τυπογραφεῖα «ΝΙΚΟΣ & ΣΙΑ», Καλλιπόλεως 39Α, Τηλ. 76228, Λευκωσία

★

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	σελὶς
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ: Χαιρετισμὸς στὸ περιοδικὸ «Ἐλεύθερη Κυθρέα»	157
ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΥ ΕΛΛΗΝ. ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ κ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Μήνυμα στοὺς ἐκτοπισμένους Κυπρίους μέσω τῆς «Ἐλεύθερης Κυθρέας»	158
Π. ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ: Στοιχεῖα ἐπιβίωσης καὶ ἀλληλεπίδρασης Ἔπους—μέλους τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» καὶ θρησκευτικῶν τραγουδιῶν στὴν κωμόπολη τῆς Κυθρέας	160—163
ΚΛ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗ: Ἡ Κυθρέα τιμᾶ τὴ Χρυσάνθη Ζιτσαία, τὸ Σύνδεσμο «Φιλίας Ἑλλάς — Κύπρος» καὶ τὴ «Μέριμνα Ποντίων Κυριῶν»	164—172
ΧΡ. ΠΕΤΣΑ: Ὁ Κεφαλόβρυσος τῆς Κυθρέας	173—178
Γ. ΣΑΝΤΗ: Τὸ μήνυμα (ποίημα), ΑΝΝΑΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΥ: Νεκρὸς πατέρας, Κύπρος, Εὐχή μου (ποιήματα)	179
Γ. ΚΟΚΗ: Τοῦ νόστου ἡ μέρα, ΣΤ. ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗ: Ἀφιέρωσις (ποιήματα)	180
Ι. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗ: Κυθρέα καὶ περίχωρα	181—182
Χ. ΛΑΜΠΡΙΝΟΥ: Προσκύνημα στὴν Κύπρο	183
Π. ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ: Ἡ «Ἐλ. Κυθρέας» τίμησε ἐκλεκτὰ μέλη τῆς Βελγικῆς Ἐπιτροπῆς Ἀλληλεγγύης πρὸς τὴν Κύπρο	184—188
ΓΡ. ΔΗΜ. ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ: Ἀπονομὴ Τιμητικῶν διπλωμάτων στοὺς κ.κ. Τζιόζεφ Μπαττὲν καὶ Γιάννη Γιαννερίδη τῆς Βελγικῆς Ἐπ. Ἀλληλεγγύης	189—190
Χ. ΛΑΜΠΡΙΝΟΥ: Φωνὴ ἀπὸ τὴν Κύπρο	191
ΑΧ. ΑΙΜΙΛΙΑΝΙΔΗ: Τὸ παρεκκλήσι τοῦ Ἀρχαγγέλου	192—201
Π. ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ: Ἕνα ἀνέκδοτο τραγούδι μὲ ἀκριτικὲς ἐπιδράσεις	202—204
Ι. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗ: Ἡ κτηνοτροφία τῆς Κυθρέας	205—206
ΣΤ. ΠΕΤΑΣΗ: Χ΄΄ Σοφοκλῆς Χ΄΄ Νικόλα, ἕνας διάσημος κυθρεώτης ποιητὰρης	207
ΜΑΡΙΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ: Τὸ πλήρωμα τῆς χαρᾶς	208—209
Ο ΒΟΡΕΙΟΣ: Ὄχι νὰ ξεχνοῦμε	210
ΣΤ. ΠΕΤΑΣΗ: Τζυρκωτοῦ, Τζεικὰ στοὺς Κορομύλους (διαλεκτικὴ ποίηση)	211—212
ΣΤ. ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗ: Τ' αὐκὰ τζαὶ τὸ καλὰθιν (διαλεκτικὴ ποίηση)	213—214
ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ ΖΙΤΣΑΙΑ: Πρωτοχρονιάτικες εὐχὲς	215
Π. ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ: Οἱ ἀλευρόμυλοι τῆς Κυθρέας	216—221
ΣΤ. ΠΕΤΑΣΗ: Παπὰ Ζαχαρίας Ἰωάννου Χατζήπαπας	222—229
ΣΤ. ΠΕΤΑΣΗ: Συμπληρωματικὰ—διορθώσεις στὸν Παπαζαχαρία	230—231
ΣΤ. ΠΕΤΑΣΗ: Ἔκκλησις πρὸς τοὺς κατοίκους Κυθρέας καὶ περιχώρων	232
Π. ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ: Ἀπὸ τὴ δράση τοῦ σωματείου «Ἐλεύθερη Κυθρέα»	233—239
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ: Χατζηκώστας Στυλιανοῦ (Πένθη)	240—241
ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ στὴν «Ἐλεύθερη Κυθρέα»	242
Π. ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ: Ἔγγραφα «Ἐλεύθερης Κυθρέας»	243—251
Π. ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ: Ἀπὸ τὶς κρίσεις γιὰ τὴν «Ἐλεύθερη Κυθρέα»	252—256
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ἀπὸ τὴν Κυθρέα	172, 201, 206

ε λ ε υ θ ε ρ η κ υ θ ρ ε α

ΧΡΟΝΙΑ 1η ΣΕΠΤΕΒΡΗΣ — ΔΕΚΕΒΡΗΣ ΑΡ. 3

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ Α.Μ. ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΟΥ κ.κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ «ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΥΘΡΕΑ»

Μὲ ἰδιαίτερη εὐχαρίστηση καὶ χαρὰ χαιρετίζουμε τὴν ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ «Ἐλεύθερη Κυθρέα». Ἡ ἔκδοση του εἶναι ἀκόμη μιὰ ἀπόδειξη, πώς, ἔστω κι ἂν πέρασαν τέσσερα χρόνια ἀπ' τὴ συμφορὰ τοῦ 1974, ποὺ ἔπληξε τὸν τόπο μας, ὅμως, οἱ σκέψεις κι οἱ καρδιές σας βρίσκονται πάντα ἐκεῖ, στὴ γεννήτρα γῆ.

Σᾶς συγχαίρουμε ποὺ εἴχατε τὴν ἔμπνευση καὶ τὴν πρωτοβουλία νὰ ἐκδώσετε τὸ περιοδικὸ αὐτὸ καὶ εὐχόμαστε, ὁ Θεὸς νὰ ἐνισχύει καὶ νὰ φωτίζει ἐσᾶς καὶ τοὺς συνεργάτες του, ὥστε μέσα ἀπὸ τὶς σελίδες του νὰ διατρανώνεται ἡ ἀμετάκλητη ἀπόφαση τοῦ λαοῦ μας, πώς, πιστὸς στὰ μαρτυρικὰ καὶ ἅγια χώματα τῆς Πατρίδας, ποὺ σήμερα μολύνει ὁ ἐπιδρομέας μὲ τὴν παρουσία του, θὰ ἀγωνιστεῖ μέχρι τέλους, μέχρις ὅτου κι ὁ τελευταῖος Τοῦρκος στρατιώτης ἀποχωρήσει ἀπὸ τὴν Κύπρο κι ἀνοίξει ὁ δρόμος σ' ὅλους τοὺς ξεριζωμένους ἀδελφούς μας νὰ ἐπιστρέψουν καὶ πάλι στὶς πατρογονικές τους ἑστίες καὶ νὰ ξαναοικοδομήσουν τὴ ζωή τους μέσα σὲ συνθῆκες ἀσφάλειας καὶ ψυχικῆς καὶ ἐθνικῆς Ἐλευθερίας.

Εὐχέτης πρὸς Κύριον

+Ο ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Κύπρου,
22 Σεπτεμβρίου 1978.

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 11.1.1979

Φίλε Κύριε Στυλιανοῦ,

Ἡ εὐγενὴς ἀποστολὴ τοῦ πλέον προσφάτου τεύχους τῆς περιοδικῆς ἐκδόσεως "Ἐλεύθερη Κυθρέα ", ἔδοσε τήν εὐκαιρίαν νά ἐκτιμηθῇ, διά μίαν ἀκόμη φοράν, τό ἀδούλωτον φρόνημα τῶν Ἑλλήνων Κυπρίων.

Προκαλεῖ δικαιολογημένην συγκίνησιν ὁ ἀγών τῶν δοκιμαζομένων ἀδελφῶν διά τήν προβολήν τῆς πολιτιστικῆς φυσιογνωμίας τῆς ἄλλοτε ἀνθούσης κωμοπόλεως καί τῶν ἀδιαψεύστων τεκμηρίων τοῦ ἀπό χιλιετηρίδων ἑλληνικοῦ παρελθόντος.

Προσείλκυσε τό ζωηρόν ἐνδιαφέρον μου ἡ περιεκτική ἐπισκόπησις τῆς συγχρόνου ἀπολήξεως παλαιοτάτων παραδόσεων, ὡς καί ἡ παρουσίασις ποικίλων θεμάτων ἀπτομένων τῆς ἱστορίας καί τοῦ καθόλου βίου ζωτικοῦ τμήματος τοῦ κυπριακοῦ χώρου.

Εὔχομαι ὅπως τό ἀνατεῖλαν νέον ἔτος σημάνῃ τήν ἀπαρχήν καλλιτέρων ἡμερῶν καί εὐοδώσῃ πλήρως τούς σκοπούς, εἰς τήν ὑπηρεσίαν τῶν ὁποίων ἐτάχθη ὁ Σύνδεσμος.-

Ὑμέτερος

Κ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Ἀξιότιμον
Κύριον Πέτρον Στυλιανοῦ
Διευθυντήν Περιοδικοῦ
"Ἐλεύθερη Κυθρέα "
Κατσώνη 4
Λευκωσίαν - Κύπρον

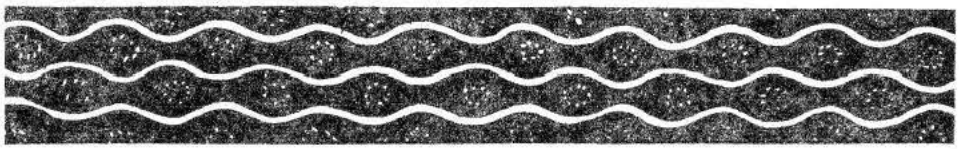

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΙΒΙΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΕΠΟΥΣ - ΜΕΛΟΥΣ ΤΟΥ ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ ΣΤΗΝ ΚΩΜΟΠΟΛΗ ΤΗΣ ΚΥΘΡΕΑΣ

ΠΕΤΡΟΥ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ

Τρακόσια τόσα χρόνια ἀπὸ τότες ποὺ ὁ Βιτσέντζος ἢ Βικέντιος Κορνάρος σύνθετε τὸ ἐξαίρετο ἔπος τοῦ Ἐρωτόκριτου μὲ τὶς δέκα τόσες χιλιάδες ζωντανοὺς πολιτικούς του στίχους[1], τὸ ποίημα ἐξακολουθεῖ νὰ συγκινεῖ καὶ νὰ συναρπάζει τοὺς Κυπρίους. Εἰδικότερα στὴν περιοχὴ τῆς Κυθρέας ἡ κυθρεώτισσα (ἀπὸ τὴν Χαρδακιώτισσα)[2], ἡ γυναίκα τοῦ Κώστα Π. — πρόσφυγας τώρα στὸ Στρόβολο — ἀπαγγέλλει ἀπέξω ἑκατοντάδες στίχους τοῦ ποιήματος.

Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ συνήθιζε νὰ ἀπαγγέλλει δημόσια μεγάλα ἀποσπάσματα ἀπὸ μνήμης τοῦ Ἐρωτόκριτου ἦταν ὁ Ἰορδάνης Κέκκος[3] ἀπὸ

1. Γιὰ τὸ ἔπος τοῦ Ἐρωτόκριτου βλ.: N. Cartojan: «Οἱ ἄμεσες καὶ ἔμμεσες πηγὲς τοῦ Ἐρωτόκριτου». Περ. Νέον Κράτος, τ. 4, 1937. Ε. Κριαρᾶ: Μελετήματα περὶ τὰς πηγὰς 705 Ἐρωτόκριτου, 1978· Γ. Σεφέρη: Ἐρωτόκριτος, 1946· Στ. Ἀλεξίου: «Ὁ χαρακτὴρ τοῦ Ἐρωτοκρίτου», Ἡράκλειο Κρήτης 1952. Α. Ἀγγέλου: «Ἡ ἐπιστήμη καὶ τὸ πρότυπο τοῦ Ἐρωτόκριτου» 1903· Κ. Θ. Δημαρᾶ: «Ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας» Ἴκαρος (β΄ ἔκδ.) σ. 7, 81, 88 κ.ε., 179, 230, 337, 341, 471, 474. Βλ. ἐπίσης Βιτζέντζου Κορνάρου: «Ἐρωτόκριτος». (Ἔκδοση κριτικὴ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πρώτων πηγῶν ὑπὸ Στεφάνου Α. Ξανθουδίδου, Ἡράκλειο Κρήτης 1915)· ἡ ἔκδοση Ξανθουδίδη κυκλοφόρησε καὶ στὴ σειρὰ τοῦ «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων», Ἀθήνα 1928· τὸ ἴδιο κείμενο μὲ εἰσαγωγὴ Λίνου Πολίτη κυκλοφόρησε τὸ 1952, Ἀθήνα, στὴ σειρὰ: «100 ἀθάνατα ἔργα», τόμ. 26—27, βλ. τέλος: Βιτζέντζου Κορνάρου: Ἐρωτόκριτος. Εἰσαγωγὴ Γεωργίου Σεφέρη, Ἀθήνα, ἔκδοση «Γαλαξίας». Ἰανουάριος 1967, τυπογραφεῖον Ἐκδοτικῆς Ἑταιρείας Ἀθηνῶν.

2. Ἐπισκέφτηκα, στὰ τέλη τοῦ 1977 — ἀρχὲς τοῦ 1978, τὴ συμπατριώτισσά μας αὐτὴ πρόσφυγα, ποὺ ἀρνήθηκε πῶς ἀπαγγέλλει πράγματι ἀπὸ μνήμης στίχους τοῦ Ἐρωτόκριτου. Ὅμως ὁ κυθρεώτης ταγματάρχης Στυλιανὸς Πετάσης ἐπιμένει πὼς ἡ χωριανή του πρόσφυγας ἀπάγγελλε ὁλόκληρα ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν Ἐρωτόκριτο ἀπέξω.

3. Τὰ σχετικὰ στοιχεῖα γιὰ τὶς ἀπαγγελίες τοῦ Ἐρωτόκριτου ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη μοῦ ἔδωσαν τὸ Δεκέμβρη τοῦ 1978 οἱ συνταξιοῦχοι δάσκαλοι ἀπὸ τὴν Κυθρέα Χρῆστος Λογγῖνος καὶ Εὐγένιος Ἀνδρόνικος, ποὺ θυμοῦνται τὸν Ἰορδάνη νὰ ἀπαγγέλλει.

τὴ Χρυσίδα τῆς Κυθρέας[4]. Ὁ Ἰορδάνης Κέκκος ἀπάγγελλε μὲ μέλος ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν Κορνάρο στὸ καφενεῖο τοῦ Στυλλῆ Ἀντωνῆ ποὺ βρισκόταν στὸ Σεράγιο τῆς Κυθρέας[5]. Ἡ ἀπαγγελία τῶν στίχων τοῦ Ἐρωτόκριτου ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη Κέκκο γινόταν μὲ ρυθμὸ καὶ μὲ μέτρο. Πολλοὶ θαμῶνες, ποὺ παρακολουθοῦσαν τὸν Ἰορδάνη νὰ τοὺς ἀπαγγέλλει, τὸν περιτριγύριζαν, ἀκούοντας[6] μὲ προσοχή, ἀγάπη καὶ ἐνδιαφέρον τὸν τραγουδιστή.

Ὁ Ἰ. Κέκκος — ποὺ πέθανε σὲ μεγάλη ἡλικία, στὰ 85 ἢ 90 χρόνια, πρὶν 20 περίπου χρόνια — προφανῶς θέλοντας νὰ διαιωνίσει καὶ τὸ δικό του ὄνομα, πρόσθετε στὸ τέλος κάθε ἀπαγγελίας καὶ τὸ ἀκόλουθο τετράστιχο:

Ἂν θέλουσιν τοῦ ποιητῆ τὄνομα νὰ γνωρίζουν
καὶ ὡς ποιητὴν παντοτεινὸν γιὰ νὰ τὸν εὐφημίζουν
Ἰορδάνης ἔν τὸ ὄνομα, γένος ἔν τοῦ Κεκκίδη
σὰν ψάρι τρέχει στὸ γιαλὸ καὶ στὴ στεριὰ σὰ φίδι!

Παράλληλα ἔχω τὴν ἀντίληψη πὼς καὶ ἡ μουσικὴ τοῦ Ἐρωτόκριτου ἐπηρεάστηκε μέχρις ἑνὸς σημείου καὶ ἀπὸ ὁρισμένα θρησκευτικὰ ποιήματα ποὺ τὸ μέλος τους ἐπηρέασε ἔμμεσα ἢ ἄμεσα τὴ μουσικὴ τοῦ ἔπους, χωρὶς φυσικὰ νὰ ἀποκλείω τὴ μεταγενέστερη ἐπίδραση τῆς μουσι-

4. Ὁ Ἰορδάνης Κέκκος κατοικοῦσε στὸ βορεινὸ ἄκρο τῆς Κάτω Χρυσίδας, στὸ πρῶτο σπίτι στὰ δεξιὰ τοῦ δρόμου ποὺ ὁδηγεῖ ἀπὸ τὴν Κυθρέα στὴ Χρυσίδα. Ὁ σ. θυμᾶται τὸν Ἰορδάνη, ποὺ τὸν ἔφτασε ἐνῶ ἦταν ἀκόμα παιδί. Στὸ σπίτι τοῦ Ἰορδάνη κατοίκησε ὕστερα ἀπὸ χρόνια ἡ οἰκογένεια Καρσουμᾶ. Ὁ Ἰορδάνης, καλότοτος καὶ «ἅγιος» ἄνθρωπος ἔκανε καὶ τὸν «πρακτικὸ» ψάλτη (δὲ γνώριζε μουσική, ὅπως κι' οἱ ἄλλοι ψαλτάδες τῆς ἐποχῆς τους) στὴν ἐκκλησία τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τῆς Χρυσίδας. Στὴ μετακίνησή του κράταγε μιὰ μαγκούρα, ἀχώριστη σύντροφό του γιὰ προστασία του ἀπὸ τὰ σκυλιά, ποὺ πλεονάζανε τότε στὴν κοινότητα.

5. Τὸ καφενεῖο τοῦ Στυλλῆ Ἀντωνῆ, συνέχισε μέχρι τὴν εἰσβολὴ τὴ λειτουργία του κάτω ἀπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ γιοῦ τοῦ Σ. Ἀντωνῆ, Ἀντωνάκη Σ. Ἀνθούλλη, ποὺ τὸ ἀνακαίνισε καὶ τὸ διεύρυνε. Τὸ πρῶτο καφενεῖο ἦταν ἕνα «μακρυνάρι» μικρότερο καὶ στενότερο ἀπὸ τὸ σημερινὸ γνωστὸ καφενεῖο τῆς κοινότητας.

6. Σύμφωνα πάντα μὲ τὶς καταθέσεις Χρ. Λογγίνου καὶ Ε. Ἀνδρονίκου. Μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν τοῦ Ἰορδάνη — σύμφωνα μὲ τοὺς πιὸ πάνω — ἦσαν, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἴδιους, καὶ οἱ Σταῦρος Κυπραγόρας (ἀδελφότεκνος τοῦ Ἰορδάνη), ὁ Γιάγκος Σωτήρη (παλιὸς ἐθελοντὴς τῶν βαλκανικῶν πολέμων καὶ τοῦ μικρασιατικοῦ) καὶ ἄλλοι θαμῶνες, ποὺ τὰ ὀνόματά τους ξεχάστηκαν.

7. Ἀφήγηση τῶν πιὸ πάνω δασκάλων. Φυσικὰ σωστότερα θὰ ἦταν ἂν ὁ καλότατος κατὰ τὰ ἄλλα μ. Ἰορδάνης προσποιοῦσε τὸ τετράστιχο σέ:
Κι' ἂν θέλουν τοῦ [τραγουδιστῆ] τὄνομα νὰ γνωρίζουν
καὶ ὡς [λαμπρὸ τραγουδιστὴ] γιὰ νὰ τὰ εὐφημίζουν κ.λ..π.
Ὅμως, ἐπειδὴ τὸ ἔπος εἶχε καταντήσει οὐσιαστικὰ δημοτικὸ τραγούδι (χάθηκε ἀπὸ τὴ μνήμη τοῦ λαοῦ ὁ σ.), ὁ τραγουδιστὴς θεωροῦσε αὐτονόητο (αὐτὸ, ἄλλωστε, συνηθέστατα ἀπαντᾶται) νὰ ὑπογραμμίσει πὼς τὸ ποίημα εἶναι δικό του. Ἡ «οἰκειοποίηση» στὴν προκειμένη περίπτωση θεωρεῖται ἀπόλυτα φυσιολογικὴ ἀπὸ πολλοὺς τραγουδιστὲς ὄχι μονάχα τοῦ Ἐρωτόκριτου ἀλλὰ καὶ ἄλλων τραγουδιῶν, ποὺ ὁ συγγραφέας τους σβύστηκε ἀπὸ τὴ λαϊκὴ μνήμη.

κῆς τοῦ 'Ερωτόκριτου στὸ μέλος τῶν θρησκευτικῶν τραγουδιῶν. Ἡ ἀλληλεπίδραση δηλαδὴ ὄχι μόνο δὲν πρέπει νὰ ἀποκλείεται, μὰ πρέπει νὰ τεκμαίρεται σὰν φυσιολογική. Ἔτσι συγκεκριμένα πιστεύω πὼς ἡ μουσικὴ τοῦ θρήνου τῆς Παναγίας ποὺ γιὰ χρόνια ἀπάγγελλε τὴ νύκτα τῆς Μ. Παρασκευῆς στοὺς κατοίκους τῆς ἐνορίας τῆς Ἁγίας Μαρίνας τῆς Κυθρέας ὁ 'Αντώνης Κυριακίδης, πρόεδρος γιὰ χρόνια τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιτροπῆς τῆς πιὸ πάνω ἐνορίας[8], ἐπηρεάστηκε ἀπὸ τὸ ἔπος, ποὺ κάποτε κι αὐτὸ σὲ χρόνο ἀκαθόριστο, ἐπηρέασε τὴ μουσικὴ τοῦ ἔπους. Οἱ κάτοικοι τῆς ἐνορίας ἄκουγαν, ὅπως θυμᾶμαι προσωπικά, στὸ τέλος τῆς λειτουργίας τὸ θρῆνο τῆς Παναγίας μὲ πραγματικὴ θρησκευτικὴ κατάνυξη καὶ οὐσιαστικὴ συγκίνηση[9].

Γιὰ χάρη τῶν ἐρευνητῶν ποὺ θἄθελαν νὰ προβοῦν σὲ λεπτομερέστερη ἔρευνα πάνω στὴν ἐπίδραση ποὺ εἶχε ὁ 'Ερωτόκριτος στὶς τάξεις τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ, παραθέτω σὲ βυζαντινὴ μουσικὴ τὴ μουσικὴ τοῦ θρήνου τῆς Παναγίας ὅπως τὴν κατέγραψε ὁ Χρ. Λογγῖνος τὸ Δεκέβρη τοῦ 1978 ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Σάββα Στυλιανοῦ ἀπὸ τὴν Κυθρέα. Νά, γιὰ παράδειγμα, μιὰ διστιχία ἀπὸ τὸ θρῆνο ἀποδομένη σὲ βυζαντινὴ μουσικὴ ἀπὸ τὸ Χρ. Λογγῖνο:

Θρῆνος τῆς Παναγίας

Ὅρως ἐτ' ἀπάγγειλε ὁ μ. 'Αντώνης Κυριακίδης Κολλίτσης τὴν νύκτα τῆς Ἁγ. Παρασκευῆς στὸ ἐκκλησίασμα τῆς Ἁγ. Μαρίνας Κυθρέας μιὰ τὴ ζωή του 'ενθρονισμένου. Ἡ ζωὴ ἐλραγουδήθη ὑπὸ τοῦ Σάββα Στυλιανοῦ ἀπὸ τὴν ἐνορίαν Ἁγ. Μαρίνας τῆς Κυθρέας καὶ ἀποδόθη εἰς βυζαντινὸ κύμινο ὑπὸ Χρ. Λογγίνου 28.12.78

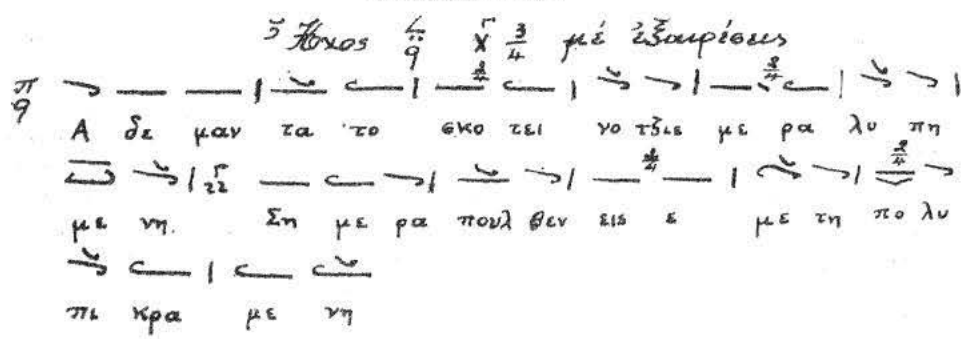

Σημείωση: Τέτοιες παραλλαγὲς μὲ κάπως διαφορετικὸ τονισμὸ ὑπάρχουν καὶ στὴν «Κυπριακὴ Λαϊκὴ Μοῦσα» τοῦ κ. Θεοδούλου Καλλινίκου.

8. Ὁ 'Αντώνης Κυριακίδης πέθανε στὶς 29.6.1964 σὲ ἡλικία 78 χρόνων.

Ταυτόχρονα παραθέτω σὲ βυζαντινὴ μουσικὴ στίχους τοῦ 'Ερωτόκριτου, ὅπως τοὺς τραγουδοῦσε ὁ μ. 'Ιορδάνης Κέκκου, ποὺ τοὺς παράθεσε σὲ βυζαντινὴ μουσικὴ ὁ Χρῖστος Λογγῖνος, πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες, ὕστερα ἀπὸ παράκλησή μου. Γιὰ τὴν καταγραφὴ τῆς φωνῆς μᾶς βοήθησε ὁ Εὐγένιος 'Ανδρόνικος πρόσφυγας συνταξιοῦχος δάσκαλος ἀπὸ τὴν Κυθρέα.

Παραθέτουμε κατωτέρω μερικοὺς στίχους ἀπὸ τὸν 'Ερωτόκριτο σὲ βυζαντινὴ μουσική, ὅπως τοὺς τραγουδοῦσε τότε ὁ μ. 'Ιορδάνης τοῦ Κέκκου ἀπὸ τὴ Χρυσίδα τῆς Κυθρέας.

Τὸ μουσικὸ κείμενο ἔγραψε ὑπὸ τοῦ Χρ. Λογγίνου ἐκ Κυθρέα

Βέβαια τὸ θέμα μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ τύχει πάρα πέρα ἐπεξεργασίας καὶ μελέτης ἀπὸ εἰδικοὺ μουσικούς.

Ὑπάρχει ὅμως ἀκόμα ἕνα θέμα ποὺ ἀξίζει νὰ ὑπογραμμισθεῖ στὴν προκειμένη περίπτωση. Εἶναι συγκεκριμένα τὸ γεγονὸς πὼς ὁ 'Ιορδάνης ἀπάγγελε μὲ μέλος τοὺς στίχους τοῦ 'Ερωτόκριτου στοὺς χωριανούς του κατὰ τὰ μακρὰ χειμωνιάτικα βράδυα τοῦ χωριοῦ. Ὅμως γιὰ νὰ ἀπαγγέλλει ἕνας χωρικός, ποὺ δὲν γνώριζε οὔτε βυζαντινὴ οὔτε εὐρωπαϊκὴ μουσική, σημαίνει πὼς τὸ μέλος τοῦ ποιήματος θὰ τὸ ἄκουγε ἀπὸ ἄλλους χωριανοὺς — ἐνδεχόμενα συγγενεῖς του — γεγονὸς δηλαδὴ πάλιν ποὺ προϋποθέτει μιὰ μακρὰ παράδοση, μέσα στὴν ὁποία τὸ ἔπος καὶ τὸ μέλος του ἐπιβίωσαν μέσα στὴν κοινότητα. Τὸ τελευταῖο αὐτὸ πόρισμα,

9. Γιὰ τὸ θρῆνο τῆς Παναγίας στὴν Κυθρέα βλ. Πέτρου Στυλιανοῦ: «'Ο 'Απρίλιος εἰς τὴν κυπριακὴν λαογραφίαν», Κ. Λόγος, τόμ. 5, τ. 29-30, σ. 196-210. 'Ο σ. θυμᾶται ἐπίσης στὴν παιδική του ἡλικία τὸν ἱερέα τῆς Χρυσίδας Κυθρέας μ. Παπανδρέα Κωνσταντίνου νὰ ψάλλει τὴ νύκτα τῆς Μ. Παρασκευῆς στὸ προαύλιο τῆς ἐκκλησίας τῆς κοινότητας τὸ θρῆνο τῆς Παναγίας σὲ μέλος ποὺ προσομοιάζει, ἂν δὲν συμπίπτει ἀπόλυτα, μὲ τὸ μέλος τοῦ ὕμνου ποὺ ἔλεγε ὁ 'Αντ. Κυριακίδης.

παρόλο ποὺ δὲν ἔχουμε καμιὰ προφορικὴ ἢ γραπτὴ μάρτυρία μποροῦμε ὅμως νὰ τὸ ἐξάξουμε. Γιατὶ τὸ ἔπος σὰν κείμενο μποροῦσε νὰ τὸ ἀποστηθίσει ἀπὸ κάποιο ἔντυπο, τὸ μέλος ὅμως — γιὰ ἕνα ἄμοιρο ἀπὸ μουσικὴ χωρικὸ — δὲν μπορεῖ νὰ ἀξιοποιηθεῖ μέσα ἀπὸ τὸ κείμενο.

Πρὶν κλείσω τὸ σύντομο τοῦτο σημείωμα θάθελα νὰ ἀναφέρω πὼς ἐνῶ τὸ χειρόγραφό μας βρισκόταν στὸ τυπογραφεῖο, ὁ φίλος Γεώργιος Παπαγεωργίου[10] μὲ πληροφόρησε πὼς τὸ ἔπος τοῦ Ἐρωτόκριτου τραγουδιόταν (μὲ μέλος) στὶς διασκεδάσεις τῶν χωριανῶν του στὸ Αὐγόρου. Ὁ Παπαγεωργίου μοῦ ἀνάφερε ἀκόμα, πὼς μικρὸς σὰν ἦταν, ἡ γιαγιά του Φλόρα Παπαγεωργίου τοῦ ἀπάγγελλε λίγο πρὶν κοιμηθεῖ κομμάτια ἀπὸ τὸν Ἐρωτόκριτο.

Τὸ θέμα ἑπομένως τῆς ἐπιβίωσης τοῦ ἔπους τοῦ Ἐρωτόκριτου στὴν Κύπρο εἶναι πολὺ εὐρὺ καὶ ἀξίζει νὰ διερευνηθεῖ σὲ παγκύπρια καὶ ὄχι σὲ τοπικὴ μονάχα κλίμακα. Γιατὶ φαίνεται πὼς οἱ Κύπριοι ἀγάπησαν τὸ ἔπος τοῦ Κορνάρου ὄχι μονάχα στὸν ἴδιο βαθμό, μὰ σὲ πολὺ μεγαλύτερο, ἀπὸ ὅσο ἄλλα τμήματα (ἐκτὸς φυσικὰ ἀπὸ τὴν Κρήτη) τοῦ ἠπειρωτικοῦ καὶ τοῦ νησιωτικοῦ ἑλληνικοῦ χώρου. Σποραδικὲς εἶναι οἱ μαρτυρίες γιὰ ἐπιβίωση τοῦ ἔπους ἀλλοῦ. Στὴν Κύπρο ἀντίθετα εἶναι πολὺ πυκνὲς καὶ τὸ σπουδαιότερο: πολὺ πρόσφατες.

ΠΕΤΡΟΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ
Λευκωσία, Δεκέμβρης 1978.

10. Γεννήθηκε στὶς 29.9.1936 στὸ Αὐγόρου (ἐπαρχ. Ἀμμοχώστου).

Φίλε ἀναγνώστη!

Δόσε τὸ δελτίο ποὺ σοῦ ἐσωκλείουμε σ' ἕνα χωριανό μας ἢ φίλο γιὰ νὰ γίνει συνδρομητὴς στὸ περιοδικό ΜΑΣ. Εἶναι τοῦτο μιὰ ἀκόμα ὀφειλὴ στὴν πατρίδα ποὺ μᾶς γέννησε, ποὺ μᾶς ἀνάθρεψε καὶ μᾶς ἔδωσε κάθε μορφῆς τὸ φῶς.

ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΚΥΘΡΕΑ